

IN CONVERSIONE BEATI PAULI

1 - In illo tempore: Dixit Simon Petrus ad Iesum: *Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te* ¹. In hoc evangelio duo notantur: apostolica celsitudo in iudicio, et transitoria relinquendum remuneratio.

I - De apostolica celsitudine in iudicio

2 - Apostolica celsitudo, ut ibi: *Ecce nos reliquimus omnia*. Petrus, *cursor levis, explicans vias suas* ², dicit: *Ecce nos reliquimus omnia*. 'Petre, recte fecisti, non enim currentem sequi poteris oneratus' ³. Paulo superius audierat Dominum dicentem: *Amen dico vobis, quia difficile dives intrabit in regnum caelorum* ⁴; ideo, ut facile intraret, omnia reliquit.

Quae *omnia*? Exteriora et interiora, idest habita et "habendi voluntatem" ⁵, ita reliquimus, quod nobis nullae reliquiae remanserunt. De quibus dicit Dominus XIV Isaiae: *Perdam Babylonis nomen, et reliquias, et germen, et progeniem* ⁶. Nomen Babylonis, nomen proprietatis, utpote meum, tuum. Non tantum Christus in apostolis hoc *nomen*, sed *reliquias* proprietatis perdidit; et non solum haec, sed etiam *germen*, idest tentationem habendi, *et progeniem*, idest voluntatem possidendi. Felices illi religiosi, in quibus ista perduntur, quia vere poterunt dicere: *Ecce nos reliquimus omnia*.

Aspicite apostolos volantes. Unde Isaia LX: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant, et quasi columbae ad fenestras suas* ^{7a} Nubes sunt leves. Apostoli, deposito mundi onere, leves, pennis amoris, volabant post Iesum ^{7b}. De quibus Iob XXXVII: *Numquid nosti semitas nubium magnas, et perfectas scientias?* ⁸ Semita magna, omnia relinquere: angusta in peregrinatione, magna in retributione; perfecta scientia, Iesum diligere, post ipsum ire. Istae fuerunt semitae et scientiae apostolorum, qui quasi columbae volaverunt ad fenestras suas. Fenestrae dictae, ferentes extra. Apostoli et apostolici viri, velut *columbae* "simplices" ⁹ et innocentes, ideo a terrenis avolarunt, 'ut fenestras sensuum custodirent' ¹⁰, ne per ipsos ad exteriora, quae reliquerant, exirent. Per has fenestras egressa est illa columba seducta, non habens cor. Genesi XXXIV: 'Egressa est, inquit, Dina, ut videret mulieres regionis illius. Quam Sichem rapuit et virginitate privavit' ¹¹. Sic infelix anima fertur extra per corporis sensus, ut videat pulchritudines mundi; quae, dum huc illucque vagatur, a diabolo per consensum rapitur et per effectum corrumpitur. Ecce dispar volatus. Isti a terrenis ad superiora, illa a superioribus ad terrena; illa volat ad diabolum, isti ad Christum.

3 - Unde sequitur: *Et secuti sumus te* ¹². Propter te omnia reliquimus, pauperes facti sumus. Sed quia tu dives es, secuti sumus te, ut nos facias divites. Miserabiliores omnibus hominibus, illi religiosi, qui omnia relinquunt, et Christum tamen non sequuntur. Istis duplex malum evenit. Omnis consolatio exterior abest; nulla consolatio interior adest, qua si mundani carent, tamen exteriorem habent. *Secuti sumus te*, creatura Creatorem, filii patrem, pulli matrem, famelici panem, sitibundi

---

¹ Mt 19,27

² Ier 2,23

³ Cf. GAUFRIDUS ABBAS, *Declamationes*, II,2, PL 184,438

⁴ Mt 19,23 (Vg. *mut*)

⁵ GLO. INT., Mt 19,27: «Omnia, "Voluntatem habendi"».

⁶ Is 14,22

^{7a} Is 60,8

^{7b} Cf. ALANUS DE INSULIS, *Distinctiones dictionum theologicarum*, PL 210,787: «Dicuntur virtutes, unde Isaia: Qui sunt hi qui ut nubes volant, idest apostoli quorum praedicatio ubique diffusa est et quasi columbae ad fenestras suas, idest in virtutibus perseverantes».

⁸ Iob 37,16

⁹ GLO. INT., Is l.c.: «Quasi columbae, "Simplices"».

¹⁰ Cf. GLO. ORD., ibidem

¹¹ Cf. Gen 34,1-2

¹² Mt 19,27

fontem, infirmi medicum, lassi reclinatorium, exsules paradisum. *Secuti sumus te*: ‘In odorem unguentorum tuorum currimus’¹³, quia *odor unguentorum tuorum super omnia aromata*¹⁴.

Dicitur in NATURALIBUS, ‘quod panthera mirabilis est pulchritudinis, cuius odor tantae est suavitatis, ut omnia superet aromata. Et ideo, cum cetera animalia eam persentiunt, continuo conveniunt, et ipsam sequuntur, eo quod ipsius odore et contemplatione mirabiliter reficiantur’¹⁵. Dominus noster Iesus Christus quantae sit pulchritudinis et suavitatis beati experiuntur in patria, iusti utcumque degustant in via. Huius suavitatem ut apostoli persenserunt, continuo, omnibus relictis, secuti sunt eum.

*Secuti sumus te. Quid ergo erit nobis?*¹⁶ Iob III: *Quasi effodientes thesaurum; gaudentque vehementer cum invenerint sepulcrum*¹⁷. Thesaurus in sepulcro, Deus in corpore, de Virgine assumpto. Iam, o apostoli, thesaurum invenistis, iam totum habetis; et quid amplius quaeritis? *Quid ergo erit nobis?* Et quid amplius erit vobis? Servate quod invenistis, quia ipsum est omne quod quaeritis. ‘Ibi est, ut dicit Baruch III, sapientia, prudentia, virtus, intellectus, longiturnitas vitae et victus, lumen oculorum et pax’¹⁸. Sapientia, qua cuncta creat; prudentia, qua creata gubernat; virtus, qua diabolus refrenat; intellectus, quo omnia penetrat; longiturnitas vitae, qua suos perpetuat; victus, quo satiat; lux, qua clarificat; pax, qua tranquillat.

4 - Sequitur: *Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me*¹⁹. ‘Non dixit: *Qui reliquistis*, sed: *Qui secuti estis me*; quod proprie est apostolorum et perfectorum’²⁰. Multi sua relinquunt, et tamen Christum non sequuntur, quia, ut ita dicam, se tenent. Si vis sequi et consequi, te oportet te relinquere. Ille qui alium in via sequitur, non ad se, sed ad illum aspicit, quem ducem viae suae constituit. Se relinquere est: de se in nullo confidere, ‘inutilem se, cum omnia quae praecepta sunt fecerit, reputare’²¹, se ‘velut canem mortuum, vel pulicem unum’²² contemnere, nulli in corde suo se antepone, omnibus etiam maximis peccatoribus se inferiorem recogitare, ‘omnes iustitias suas quasi pannum menstruatam considerare’²³, se ante se ponere, et tamquam mortuum plangere, in omnibus sibi vilescere, et se totum in Deum proicere. Quid taliter sequentibus promittatur, audiamus.

In regeneratione: ‘fit in Baptismo prima regeneratio in anima, fiet in iudicio secunda in corpore’²⁴, ‘quando mortui resurgent incorrupti’²⁵; *cum sederit Filius hominis*, ‘idest forma servi, quae iudicata est, iudiciariam exercuerit potestatem’²⁶, *in sede maiestatis suae*, idest Ecclesia, qua omnipotentia eius apparebit, *sedebitis et vos super sedes duodecim*²⁷. Si duodecim apostoli tantum in iudicio cum Christo iudicabunt, sedentes super sedes duodecim, ubi sedebit ille Paulus, *vas electionis*²⁸, hodie de lupo factus agnus, qui ‘plus omnibus laboravit’²⁹, qui ‘ad tertium caelum raptus fuit, ubi secreta quae non licet homini loqui audivit?’³⁰ Ubi, obsecro, talis ac tantus sedebit, si tantum

---

¹³ Cf. Cant 1,3

¹⁴ Cant 4,10

¹⁵ Cf. Arist., *De hist. an.* IX,6,612a 12-15; PLINIUS, *Nat. hist.*, VIII,23; SOLINUS, *Polyhist.*, 27: «Tradunt odore earum et contemplatione armenta mire affici, atque ubi eas persentiscant, properato convenire; nec terreri nisi sola oris torvitate...». Cf. *Physiologus Latinus Versio B*, ed. Carmody, p. 40.

¹⁶ Mt 1.c.

¹⁷ Iob 3,21-22

¹⁸ Cf. Bar 3,14

¹⁹ Mt 19,28

²⁰ Cf. HIER., *Commentariorum in Ev. Matthaei*, III,19, PL 26,144-145.

²¹ Cf. Lc 17,10

²² Cf. 1Reg 24,15

²³ Cf. Is 64,6

²⁴ Cf. GLO. ORD., Mt 1.c.; Cf. PETRUS COMESTOR, *Historia scholastica*, PL 198,1589: «Fit in baptismo prima regeneratio in anima, fiet in iudicio secunda in corpore».

²⁵ GLO. INT., ibidem: «In regeneratione, “Quando mortui resurgent incorrupti”».

²⁶ GLO. ORD., ibidem

²⁷ Mt 1.c.

²⁸ Act 9,15

²⁹ Cf. 1Cor 15,10. Cf. PETRUS LOMBARDUS, *Sent.* IV,47,2, PL 192,954. Ad Claras Aquas, II, p. 538: «Ubi enim sedebit Paulus, qui plus omnibus laboravit, si non ibi sedebunt nisi duodecim?».

³⁰ Cf. 2Cor 12,2.4

duodecim sedes iudicantium in iudicio erunt, cum ipse maxime dicat: *Nescitis, quia angelos*, ‘scilicet malignos’³¹, *iudicabimus?*³²

‘Ad hoc sciendum quod duodenarius ponitur pro plenitudine potestatis, et duodecim tribus Israel pro omnibus iudicandis’³³. Ecce quod pauperes cum paupere Iesu, filio Virginis pauperulae, ‘iudicant orbem terrae in aequitate’³⁴. Iob XXXVI: *Deus non salvat impios, et iudicium pauperibus tribuet*³⁵. *Pauperibus*, inquit, non divitibus, *quorum gloria in confusione ipsorum*^{36/a}. Tunc enim confundentur, cum viderint ‘quos aliquando habuerunt in derisum et in similitudinem improperii’^{36/b}, cum Christo in iudicio sedere, et sedendo iudicare³⁷.

II - De transitoria relinquentium remuneratione

5 - Transitoria relinquentium remuneratio, ut ibi: *Et omnis qui reliquerit domum etc.*³⁸, idest “omnes affectus carnis caritati meae supposuerit”³⁹.

6 - MORALITER. Domus, mala consuetudo; fratres, sensus corporis; sorores, cogitationes vagae mentis; pater, diabolus; mater, sensualitas; uxor, mundi vanitas; filii, opera; ager, sollicitudo. Secundum ordinem humanae generationis, disponamus et generationem peccatoris, qui de filio Dei fit filius diaboli. Ex diaboli suggestionem et sensualitatis concupiscentia, velut duobus seminibus, generatur peccator. Unde dicitur in Ezechiele XVI: *Pater tuus Amorrhaeus et mater tua Cethaea*⁴⁰.

“Amorrhaeus amaricans interpretatur”⁴¹. Quanta amaritudinis sit diabolus, illi noverunt qui eius dulcedine sunt infecti, cuius dulcedo vermis. Nullus eius sentiet amaritudinem, nisi prius eius biberit dulcem potionem. Unde Habacuc II: *Vae qui potum dat amico suo, mittens fel suum et inebrians, ut aspiciat nuditatem eius! Repletus est ignominia pro gloria*⁴². Diabolus, ut facilius decipiat, et peccator securius bibat, primo ponit mel delectationis, ut, dum illud suavius hauritur, amaritudo mortis incorporetur; et sic peccator, diaboli amicus, gratia Dei in praesenti nudatur, et in futuro pro gloria mundi ignominia inferni replebitur.

Item, ‘Cethaea interpretatur confrica’⁴³. Haec est concupiscentia sensualitatis, quae debet confringi sub iugo humilitatis, de quo Ecclesiasticus XXXIII: *Iugum et lorum curvant collum durum, et servum inclinant operationes assiduae. Servo malevolo tortura et compedes; mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas*⁴⁴. Servus, sensualitas; cuius superbia curvatur iugo humilitatis, cuius lascivia refrenatur tortura abstinentiae et compede obedientiae.

Ecce pater et mater peccatoris, cuius fratres sunt illiciti sensuum appetitus. Isti sunt fratres Ioseph, qui ‘eum mittunt in cisternam veterem’⁴⁵. Ioseph, spiritus hominis; cisterna vetus, mortale peccatum vel infernus. Isti fratres, ut dicitur Ioanne VII, volunt, ut ‘ascendat spiritus ad diem festum hunc’⁴⁶, ‘idest gloriam temporalium’⁴⁷. De istis dicit Iob VI: *Fratres mei praeterierunt me, sicut*

³¹ Cf. GLO. INT., 1Cor 6,3: *Angelos iudicabimus, “Damnabiles offendemus”*.

³² 1Cor 1,c. (Vg. *Nescitis quoniam...*)

³³ Cf. GLO. ORD., Mt 1,c.: Cf. Cf. PETRUS LOMBARDUS, *Sent. IV,47,2*, PL 192,954. Ad Claras Aquas, II, p. 538: «Per duodecim igitur sedes perfectio tribunalis, idest universitas iudicantium intelligitur».

³⁴ Cf. Ps 9,9; 95,13

³⁵ Iob 36,5,6 (Vg. ... *tribuit*)

³⁶ Phil 3,19 (Vg. *add*)

^{37/a} Cf. Sap 5,3

^{37/b} Cf. AUG., *Super Psalmum 86*, PL 37,1104; cf. s. Beda Venerabilis in edizione Locatelli.

³⁸ Mt 19,29

³⁹ GLO. INT., ibidem: «Omnis qui reliquerit: “Omnes affectus caritati supposuerit”».

⁴⁰ Ez 16,3

⁴¹ HIER., *De nom. hebr.*, Pl 23,818

⁴² Hab 2,15-16 (Vg. ... *Repletus es...*; in GLO. ... *Repletus est...*)

⁴³ Cf. HIER., *o.c.*, PL 23,821: «Chethaeus, mentis excessus, sive fixus, vel abscissus».

⁴⁴ Eccli 33,27-29

⁴⁵ Cf. Gen 37,20

⁴⁶ Cf. Io 7,8

⁴⁷ Cf. GLO. INT., ibidem: «Festum, “Ubi quaeritis humanam gloriam, carnalia gaudia, non aeterna”».

torrens qui raptim transit in convallibus ⁴⁸. Ad convalles decurrunt sordes. Sensus carnis ad convalles gulae et luxuriae cum impetu decurrunt, de miseria spiritus nihil curantes.

Item, “soror ex semine est dicta, quod sola cum fratribus in sorte cognationis habeatur” ⁴⁹. Sorores peccatoris sunt molles cogitationes mentis, quae ex semine diabolicae suggestionis oriuntur, de quibus Ezechiel XXIII: *Duae mulieres filiae unius matris fuerunt; et fornicatae sunt in Aegypto. Nomina earum, Oolla maior, et Ooliba soror eius minor* ⁵⁰. Duae sunt speciales cogitationes, quibus hodie maxime mens peccatoris corrumpitur, scilicet cupiditas pecuniae et delectatio luxuriae, quae sunt velut duae sorores fornicariae.

Item, uxor peccatoris, mundi vanitas. Haec est Iezabel, uxor Achab, de qua dicitur tertio Regum XXI: *Concitavit eum Iezabel uxor sua, et abominabilis effectus est in tantum ut sequeretur idola* ⁵¹. “Iezabel interpretatur fluxus sanguinis vel fluens sanguinem vel sterquilinum” ⁵². Haec est mundi vanitas, a qua fluit sanguis totius peccati, quae in mortis articulo in sterquilinum convertetur. Unde primo Machabaeorum II: *Gloria peccatoris stercus et vermis est. Hodie extollitur et cras non invenietur, quia conversus est in terram, et cogitatio eius periet* ⁵³. Haec uxor non permittit virum suum stare in pace, sed concitat eum, ut sequatur idola, idest diversa peccatorum genera, et ideo abominabilis fit Deo.

7 - Postquam diabolus filio suo dedit uxorem, vult ut ex ea filios generet, ipsius diaboli nepotes, in quibus opera vana et morte aeterna digna et tenebrosa designantur. De quibus, secundo Esdrae XIII, Nehemias dicit: *Vidi Iudaeos, ducentes uxores Moabitidas. Et filii eorum loquebantur azotice, et nesciebant loqui iudaice* ⁵⁴. “Moab ex patre” ⁵⁵, “Azotus incendium vel ignis interpretatur” ⁵⁶. Sic hodie multi christiani et religiosi ducunt uxores, idest mundi vanitates, a diabolo genitas, ex quibus progenerant filios, idest opera, quae nesciunt loqui iudaice, idest Deum laudare, sed tantum azotice, idest incendium gulae et luxuriae et ignem avaritiae.

Ecce generatio prava atque perversa ⁵⁷, cui diabolus dat domum malae consuetudinis. Haec est domus et fornax ferrea Aegypti, de qua Exodo XIII: *Mementote diei huius in qua egressi estis de Aegypto et de domo servitutis* ⁵⁸. ‘Dies est sol lucens super terram’ ⁵⁹; sol est gratia Dei, quae, cum mentem illuminat, a servitute malae consuetudinis liberat. *Diei huius* peccator iam liberatus debet recolare, et gratias semper referre.

Dat etiam agros terrenae sollicitudinis: “Ager dictus, quod in eo aliquid agatur” ⁶⁰. Genesi IV: *Dixit Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in agro, consurrexit Cain adversus Abel, et interfecit eum* ⁶¹. “Cain possessio, Abel luctus interpretatur” ⁶². In agro terrenae sollicitudinis possessio divitiarum interficit luctum poenitentiae. Hic est *Haceldama, hoc est, Ager sanguinis* ⁶³. *Agros, dixit* ⁶⁴, non agrum, propter multiplicem sollicitudinem temporalium.

Omnis ergo qui haec omnia reliquerit, “centuplum, idest spiritualia, in praesenti accipiet, quae comparatione et merito sui ita erunt, quasi parvo numero centenarius comparetur. Marcus ait: *Centies tantum, nunc in tempore hoc, cum persecutionibus*, idest in hac vita persecutionibus plena, gaudium

---

⁴⁸ Iob 6,15

⁴⁹ ISID., *Etym.* IX,6,12, PL 82,358. Editions: «Soror autem, ut frater [intelligitur]; nam soror est ex eodem semine dicta...».

⁵⁰ Ez 23,2-3.4 (Vg. mut add)

⁵¹ 3 Reg 21,25-26 (Vg. add)

⁵² ISID., *Etym.* VII,6,78, PL 82,281

⁵³ 1Mach 2,62-63 (Vg. mut add)

⁵⁴ 2Esd 13,23-24

⁵⁵ GLO. ORD., Gen 19,36; GLO. INT., Gen 19,37: «Moab, “Ex patre”».

⁵⁶ GLO. ORD., 1Reg 5,1

⁵⁷ Deut 32,5

⁵⁸ Ex 13,3

⁵⁹ Cf. ISID., *Etym.* V,30,1, PL 82,215: «Dies est praesentia solis, sive sol supra terras...».

⁶⁰ ISID., *Etym.* XV,13,1, PL 82,553

⁶¹ Gen 4,8 (Vg. mut add)

⁶² GLO. ORD., Gen 4,1

⁶³ Act 1,19

⁶⁴ Mt 19,29

regni degustat, *et in futuro vitam aeternam* ⁶⁵, ⁶⁶ possidebit ⁶⁷. Ad cuius possessionem nos perducatur, qui est benedictus in saecula. Amen.

III - Sermo allegoricus

8 - 'Praecipit Ioseph poni scyphum suum argenteum in ore sacci iunioris Benjamin' ⁶⁸. Hoc Genesi XLIV. Simile quid Parabolis X: *Argentum electum lingua iusti* ⁶⁹. 'Benjamin prius vocatus fuit Benoni, idest filius doloris mei, postea Benjamin, idest filius dexterarum' ⁷⁰. Hic est beatus Paulus, qui de seipso ad Philippenses III: *Ego, inquit, circumcisus octava die, ex genere Israel, de tribu Benjamin, hebraeus ex hebraeis, secundum legem pharisaeus, secundum aemulationem persequens Ecclesiam Dei* ⁷¹.

Ecce Benoni. Prius enim filius doloris, postea dexterarum. Audi de filio doloris. Actus IX: *Saulus adhuc spirans minarum et caedis in discipulos Domini* etc. ⁷² 'Saulus interpretatur tentatio' ⁷³. Ubi tentatio, ibi dolor. Audi tentationem et dolorem. Actus VIII: *Saulus devastabat Ecclesiam, per domos intrans et trahens viros ac mulieres in custodiam* ⁷⁴. Caput Ecclesiae erat in caelo; pedes ambulabant in terra, quos Saulus calcabat; et ideo caput in caelo clamabat: *Saule, Saule, quid me persequeris?* ⁷⁵ Iste tentabat; ille quasi dolebat, et clamabat: Tentatio, tentatio, quid me persequeris? Et quid inde consequeris? Consequeris utique! quia pro una persecutione 'quinque quadragenas, una minus, accipies' ⁷⁶. Tentationes habebis *in itineribus saepe: periculis fluminum, periculis latronum* ⁷⁷. Filius es doloris, et dolorem sustinebis, quia 'ter virgis caedendus, semel lapidandus, ter naufragium facturus' ⁷⁸.

Audivimus de Benoni; audiamus et de Benjamin, et quomodo filius doloris hodie conversus fuerit in filium dexterarum, quae hodie prostravit lupum et erexit agnum. *Et cum iter, inquit Lucas, faceret, contigit ut appropinquaret Damascum, et subito circumfulsit eum lux de caelo. Et cadens in terram audivit vocem, hebraica lingua, dicentem sibi: Saule, etc.* ⁷⁹ 'Dextera dicta, dans extra' ⁸⁰. Illa Omnipotentis dextera talem dedit extra, in collo duro rhinocerotis, colaphum, quod eum cadere fecit in terram. *Circumfulsit eum media die lux de caelo supra splendorem solis. O pia, o benignae dexterarum correctio! Flagello lucis corripit, dulci voce reprehendit: Quid me persequeris?* ⁸¹ Hodie impletum est quod scriptum est: *Dextera Domini fecit virtutem* ⁸². Saulum persecutorem prostrando, dextera Domini ipsum exaltavit, cum de lupo fecit agnum, de persecutore Ecclesiae praedicatorum.

9 - *Dextera Domini fecit virtutem*, cum in ore sacci ipsius scyphum argenteum reposuit. Unde: *Vade, Anania, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus et filiis Israel* ⁸³. 'Scyphus argenteus, clara et eloquens sapientia' ⁸⁴, 'quam Ioseph, "idest Christus" ⁸⁵,

⁶⁵ Mc 10,30 (Vg. add)

⁶⁶ GLO. ORD., Mt l.c.

⁶⁷ Mt l.c.

⁶⁸ Cf. Gen 44,1-2

⁶⁹ Prov 10,20

⁷⁰ Cf. Gen 35,18

⁷¹ Phil 3,5-6 (Vg. add mut)

⁷² Act 9,1

⁷³ Cf. ISID., *Etym.* VII,9,7, PL 82,287: «Saulus Hebraico sermone tentatio dictus, eo quod prius in tentatione Ecclesiae sit versatus...».

⁷⁴ Act 8,3 (Vg. add)

⁷⁵ Act 9,4; 22,7

⁷⁶ Cf. 2Cor 11,24

⁷⁷ 2Cor 11,26

⁷⁸ Cf. 2Cor 11,25

⁷⁹ Act 9,3-4 (Vg. mut)

⁸⁰ Cf. ISID., *Etym.* XI,1,67, PL 82,406: «Dextra vocatur a dando».

⁸¹ Act 9,4

⁸² Ps 117,16

⁸³ Act 9,15 (Vg. *Vade, quoniam...*)

⁸⁴ Cf. GLO. INT., Gen 44,2: «Scyphum, "Splendorem divini eloqui"».

⁸⁵ GLO. ORD., Gen 42,1; GLO. INT., Gen 42,6: «Joseph, "Christus"».

speciali praerogativa in corde et ore iunioris Benjamin, idest beati Pauli, posuit⁸⁶. Benjamin fuit minimus et novissimus omnium fratrum suorum; et Paulus in epistola ad Corinthios prima, XV: *Novissime*, inquit, *omnium tamquam abortivo, visus est et mihi. Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus* etc.⁸⁷ “Minimus dictus, a nomine monadis, quod post eum numerum non sit alter”⁸⁸. O humilitas minimi! Non de praerogativa sapientiae et eloquentiae, non de magnitudine revelationum et miraculorum, non de arcanis secretorum, quae audivit, gloriatur, vel se extollit; sed de persecutione quam Ecclesiae fecerat, seipsum plangit. *Non*, inquit, *dignus sum vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei*⁸⁹. Vae nobis miseris, qui multa mala nostra oculis nostris, ut ea non videamus, subducimus; et si unum bonum, quod est fere nullum, habemus, ante oculos ponimus et aliis ostendimus. Deberemus facere sicut ribaldi faciunt⁹⁰, qui cum lucrari volunt, vestes bonas, si quas habent, in abscondito reponunt, et nuditatem et miseriam suam divitibus huius saeculi ostendunt. Sic et nos, si qua bona habemus, abscondamus, et culpae et infirmitatis nostrae miseriam ostendamus, ut a Domino gratiae beneficium recipiamus.

Gratias ergo referamus Iesu Nazareno, qui hodie de persecutore nobis fecit mirabilem doctorem, cuius doctrina ipse nos illuminet, qui est benedictus in saecula. Amen.

IV - Sermo moralis

10 - ‘Praecepit Ioseph scyphum poni etc.’ Quid Benjamin, quid eius saccus et os sacci, quid scyphus argenteus moraliter significant, videamus.

Benjamin, poenitens, qui prius doloris filius est; de quo: *Dolor*, inquit, *meus in conspectu meo semper*⁹¹. Nota quod dicit in conspectu meo. ‘Dicitur quod struthio ponit ova sua ante se, et fixo et assiduo visu ipsa prospicit et prospiciendo fovet, et sic ova pullificant’⁹². Sic peccator debet opera sua in conspectu mentis ponere et ea saepe et intente cum dolore considerare, ut ex ipsis valeat fructum poenitentiae producere. Qui se ante se poneret, in se nihil aliud quam dolorem inveniret. Sed miseri peccatores faciunt sicut simiae, de quibus dicitur in NATURALIBUS, quod ‘plena luna exultant, cornuta tristantur; filios quos diligunt ante se gestant; illos vero quos negligunt retro se ponunt’⁹³. “Ludus fortunae variatur imagine lunae; crescit et decrescit, in eodem sistere nescit”⁹⁴. Quando mundi fortuna plena est, tunc carnales exultant. Unde Iob XXI: *Exultant lusibus; tenent tympanum et citharam et gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt*⁹⁵. Punctum a pungendo est dictum. In hora mortis mundani a diabolo ita pungentur fortiter, quod de lecto, in quo iacent, oportebit eos saltum facere in infernum. Cum vero cornua adversitatis eis ostendit, tristantur, quia adversa deiciunt, prospera elevant. Isti filios, idest mundi gloriam, carnis gulam et luxuriam, quae diligunt, in pectore portant; dolorem vero poenitentiae, miseriam huius vitae, retro, ubi non vident, ponunt.

Sed Benoni quid faciat audiamus. *Dolor*, inquit, *in conspectu meo semper*. Quia dolorem diligit, ipsum in conspectu suo ponit et in eo velut in speculo se conspicit, maculas suas deprehendit.

⁸⁶ Cf. GLO. ORD., Gen 44,5

⁸⁷ 1Cor 15,8-9 (Vg. add)

⁸⁸ ISID., *Etym.* X,172, PL 82,385. Editiones: «Minimus, a numero monadis... quod post eum non sit alter».

⁸⁹ 1Cor 15,9 (Vg. mut)

⁹⁰ Cf. DU CANGE, *Glossarium* etc., ad hanc vocem: «RIBALDI, inter vilissimos hominum habitus, quorum vita nullius erat momenti, ex calonibus (‘attendenti, mozzi di stalla’) fere semper delecti, eum et ii calonum in castris vices persaepe agerent, impedimenta (‘bagagli’) curarent, caeteraque viliora obsequia impenderent. Ut igitur id hominum genus ex ganeonibus (‘crapuloni’) potissimum conflatum erat, usurpata deinde Ribaldorum vox pro hominibus vilissimis, abjectis, perditis, scortatoribus (‘donnaioli’), etc. cuiusmodi passim depingitur a Scriptoribus».

⁹¹ Ps 37,18

⁹² Cf. NECKAM, *De naturis rerum*, 50: «Nota quod mira est virtus radiorum visualium struthionis, qui visu solo ita fovet ova sua in arena recondita, ut ex illis egrediantur pulli in lucem...».

⁹³ Cf. PLINIUS, *Naturalis historia* VIII,80; SOLINUS, *Polyhistor*, 40: «Exultant nova luna, tristes sunt cornuto et cavo sidere. Immoderate fetus amant, adeo ut catulos facilius amittant, quos impendio diligunt, et ante se gestant, quoniam neglecti pone matrem semper haerent».

⁹⁴ Novati, *Carmina*, 1883, in WALTER, 14070

⁹⁵ Iob 21,11-13

Unde Ieremias: *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam* ⁹⁶. Nota ista tria verba: *statue, pone, et dirige*. Unum sequitur ex reliquo. Qui coram se speculum suae vitae statuit, amaritudinem sibi ponit, et cor suum in viam rectae operationis dirigit. Qui sic fuerit Benoni, erit et Benjamin, idest filius dexterarum.

11 - Nota quod, duplex est dextera: gratia in praesenti et gloria in futuro. De dextera gratiae dicitur in Apocalypsi I: *Et habebat in dextera sua stellas septem* ⁹⁷. Ista septem stellae ponuntur in lectione missae, ubi legitur de Saulo: ‘Lux subito de caelo eum circumfulsit; in terram cecidit, et surgens civitatem intravit; visum recepit; baptismum suscepit; cibum accepit; Iesum praedicavit’ ⁹⁸. In primo notatur gratiae praeventio, in secundo fragilitatis consideratio, in tertio propriae iniquitatis cognitio, in quarto conscientiae mundatio, in quinto lacrimarum effusio, in sexto contemplationis dulcedo, in septimo verbi annuntiatio vel gratiarum actio. De singulis videamus.

Cum peccator tendit Damascum, ‘qui interpretatur potus sanguinis’ ⁹⁹, idest ad hoc tendit, ut peccati immunditiam sibi incorporet, subito, quia nescit unde veniat aut quo vadat, circumfulget eum lux de caelo, de qua Iob XXXVIII: ‘Indica, inquit, mihi in qua via habitat lux, et quis tenebrarum locus sit; ut ducas unumquemque ad terminos suos’ ¹⁰⁰. Lux, gratia; locus tenebrarum, mens peccatoris caeca; terminus peccati est finis. Cum mens peccatoris gratia illuminatur, peccato terminus ponitur.

In terram cecidit. Unde in Psalmo: *In conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram* ¹⁰¹. Ac si diceret: In conspectu Dei se humiliat qui fragilitatem suam considerat.

Ingrederere civitatem. Unde: *Tota die contristatus ingrediebar* ¹⁰². Foris pugnae, intus culpae. Si aliquis foris iniuria affectus fuisset, et post domum suam intraret, et ipsam immundam et incompositam inveniret, nonne contristatus doleret? Utique! Sic poenitens, attendens extrinsecam mundi malitiam et intrinsecam cognoscens suae conscientiae immunditiam, tota die contristatus ingreditur. Nota quod dicit: *tota die*. Antequam radius solis domum intret, non apparet intus pulvis in aere; si vero solis intraverit radius, videtur plena pulvere. Radius, cognitio; quae homini propriae conscientiae defectum ostendit, et quod prius latebat subtiliter revelat. Et quia non interpolate, sed continue debet quilibet ad se ingredi, et de se contristari, ideo dicit: *tota*. Qui totam suam miseriam vult cognoscere, non dimidia, sed tota die contristatus debet intrare. Et quia de hac contristatione pervenitur ad conscientiae emundationem, ideo sequitur quartum:

Visum recepit. Et confestim, inquit Lucas, *cecidit ab oculis eius tamquam squamae* ¹⁰³. Simile quid Tobia XI: *Coepit ex oculis eius albugo, quasi membrana ovi, egredi, quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, statimque lumen recepit Tobias* ¹⁰⁴. Squama, mentis immunditia; ovi membrana, vanagloria. Ieremias, Threnis I: *Virgines eius squalidae* ¹⁰⁵, idest scabiosae. Scabies in homine est quasi squama in pisce vel serpente. Ac si diceret: Etsi virgines sunt corpore, scabiosae sunt immunda mentis confricatione. Membrana ovi, quae subtilis est et candida, vanagloria, quae valde subtilis est, quia quod aliquando fieri creditur ex devotione, fit ex appetitu vanae gloriae; candida, quia exteriori apparentia delectatur. ‘Candidus dictus, quasi candor datus studio, nam albus est natura’ ¹⁰⁶. Ista duo exaeccant homines, sed, cum per Dei gratiam extrahuntur, et conscientia mundatur et visus recuperatur.

Item, *Baptismum suscepit*. De quo in libro Iudith XII dicitur, quod Iudith *exibat nocte in vallem Bethuliae, et baptizabat se in fontem aquae* ¹⁰⁷. “Iudith confitens” ¹⁰⁸, “Bethulia domus

---

⁹⁶ Ier 31,21

⁹⁷ Apoc 1,16

⁹⁸ Cf. Act 9,3-4.8.18-19.20

⁹⁹ Cf. GLO. ORD., Is 17,1: «Damascus, sugens sanguinem vel bibens, vel sanguinis osculum, quia ibi occidit Cain Abel».

¹⁰⁰ Iob 38,18-20

¹⁰¹ Ps 21,20

¹⁰² Ps 37,7

¹⁰³ Act 9,18

¹⁰⁴ Tob 11,14-15 (Vg. *mut om*)

¹⁰⁵ Lam 1,4

¹⁰⁶ Cf. ISID., *Etym.* X,59: «Candidus quasi candor datus; studio enim accedit candor. Nam *album* vocari naturae est».

¹⁰⁷ Iudt 12,7 (Vg. ... *fonte...* in GLO. ... *fontem*)

parturiens Dominum”¹⁰⁹, nox interpretatur tempus quietum, ‘vallis humilitas’¹¹⁰, ‘fons lacrimae’¹¹¹. Confitens ergo, idest poenitens, exit a tumultu interiori et exteriori, nocte, ad litteram, vel in silentio, in vallem Bethuliae, idest humilitatem conscientiae, qua parturit sibi Dominum. in contritione, aliis in praedicatione, et ibi se baptizat in lacrimarum compunctione.

Cibum accipit. De quo Ecclesiasticus XV: *Cibavit illum pane vitae et intellectus*¹¹². Nota quod, duplex est dulcedo contemplationis: una in affectu, et haec est vitae, alia in intellectu, et haec est scientiae. Ista fit in mentis sublevatione, alia in mentis alienatione. “Mentis sublevatio est quando intelligentiae vivacitas divinitus irradiata humanae industriae metas transcendit, nec tamen in mentis alienationem transit, ita ut supra se sit quod videat, et tamen ab assuetis penitus non recedat. Mentis alienatio est quando praesentium memoria menti excidit, et in peregrinum quemdam et humanae industriae invium animi statum divinae operationis transfiguratione transit”¹¹³. Qui tali cibo reficitur, confortatus bene potest Iesum praedicare vel ei gratias referre. Unde in Psalmo: *Edent pauperes et saturabuntur et laudabunt Dominum*¹¹⁴. Pauperes, “idest humiles”¹¹⁵, edent primo in intellectu et saturabuntur in affectu, et sic laudabunt Dominum.

Istae sunt septem stellae in Christi dextera, cuius filius est Benjamin, eo quod prius fuerit Benoni.

12 - Iste Benjamin dicitur iunior, quia ceteris fratribus minor, in quo humilitas poenitentis designatur. Sic et de David dicitur primo Regum XVI: *Reliquus est parvulus, qui pascit oves*¹¹⁶. Sola humilitas conscientiae pascit oves innocentiae. In ore sacci istius Benjamin praecepit vetus Ioseph poni scyphum suum argenteum. Scyphus argenteus, sonora peccatorum confessio, quam poenitens debet vino compunctionis implere et Iesu Christo propinare. Unde dicit Nehemias, secundo Esdrae II: *Levavi vinum et dedi regi. Et eram quasi languidus ante faciem eius*¹¹⁷. Dicit sponsa in Canticis V: *Adiuvo vos, filiae Ierusalem, idest caelestes virtutes*¹¹⁸, *si inveneritis dilectum meum, ut nuncietis ei, quia amore langueo*¹¹⁹. Qui amore Christi languet, ei vinum compunctionis offert. Et nota quod, dicit *levavi*. Hypocrita non levat compunctionem, sed deprimit, quia pro vanagloria fundit lacrimas.

Iste scyphus argenteus ponitur in ore sacci et non in fundo. Saccus hispidus, cor contritum, de quo Iona III dicitur, quod rex Ninive *indutus est sacco, et sedit in cinere*¹²⁰. “Ninive interpretatur speciosa”¹²¹. Haec est mundi vanitas, quae est velut lutum nive coopertum; cuius rex est poenitens, quia ipsam conculcat; qui indutus sacco sedet in cinere, quia in contritione cordis recogitat incinerationem sui a finis. Iste non in fundo celat, sed in ore scyphum argenteum confessionis portat, semper ad sui accusationem paratus. Et nota quod, dicit *suum scyphum*. Gratiam enim confessionis, non tibi sed Christo debes attribuere, a quo est quidquid boni in te est.

Ipsi ergo honor et gloria, qui de Benoni facit Benjamin, de filio doloris filium gratiae in praesenti, et in futuro faciet gloriae, quando cum positus ad dexteram audire merebitur: ‘Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum’¹²². Quod ipse praestare dignetur, qui est benedictus in saecula saeculorum. Amen.

---

¹⁰⁸ GLO. INT., Iudith 8,1. ...): «Iudith, “Interpretatur confitens vel laudans”».

¹⁰⁹ «Bethulia, domus Dei» (GLO. INT., Iudith 7,1), idem ac *Bethel* (Cf. Gen 28,19 et GLO. ORD. et INT., ibi). Alio etymo *Bethulia*, quasi *Beth-chulia*, «domus parturiens Dominum» interpretatur. «Bethulia, “Ecclesia, quae est domus Dei”».

¹¹⁰ Cf. GLO. ORD. et INT., Is 40,4; Lc 3,5: «Omnis vallis, “Iudaeus vel gentilis humilis simplex”».

¹¹¹ Cf. GLO. INT., Iudith 12,7: Baptizabat se in fontem aquae: “Fonte lacrimarum”.

¹¹² Eccli 15,3 (Vg. *Cibabit...*)

¹¹³ RICHARDUS S. VICTORIS, *Beniamin minor*, 5,2, PL 196,170

¹¹⁴ Ps 21,27

¹¹⁵ GLO. INT., ibidem: «Pauperes, “Comtemptores saeculi et humiles”».

¹¹⁶ 1Reg 16,11 (Vg. ... *et pascit...*)

¹¹⁷ 2Esd 2,1

¹¹⁸ Cf. GLO. ORD., Cant 5,8

¹¹⁹ Cant l.c.

¹²⁰ Ion 3,6

¹²¹ HIER., *De nom. hebr.*, PL 23,870

¹²² Cf. Mt 25,34